

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОМ РОЗУМНИХ СТРОКІВ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Дотримання розумних строків досудового розслідування та судового провадження є однією із основних засад кримінального провадження, пов'язаною із забезпеченням прав людини в кримінальному провадженні. Засада розумності строків кримінального провадження впливає із завдання швидкого розслідування і судового розгляду, що закріплене у ст. 2 КПК України, і відповідає вимогам ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., яка гарантує, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом. Згідно з п. 3 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, кожен має право при розгляді будь-якого пред'явленого йому обвинувачення, як мінімум, на такі гарантії на основі цілковитої рівності: (с) бути судимим без невинуватої затримки. Ці положення підтримуються і в нормах національного законодавства. Зокрема, в ч. 1 ст. 21 КПК України зазначено, що кожному гарантується право на справедливий розгляд та вирішення справи в розумні строки. У ч. 5 ст. 28 КПК України визначено, що кожен має право, щоб обвинувачення щодо нього в найкоротший строк або стало предметом судового розгляду, або щоб відповідне кримінальне провадження щодо нього було закрито.

Аналогічне положення містить ч. 1 ст. 283 КПК України, яка закріплює право особи на розгляд обвинувачення проти неї в суді в найкоротший строк або на його припинення шляхом закриття провадження.

У ч. 1 ст. 318 КПК України встановлено, що судовий розгляд має бути проведений і завершений протягом розумного строку. Право бути судимим без невинуватої затримки тісно пов'язане з іншими правами, в тому числі правом на свободу, правом вважатися невинуватим і правом захищати себе. Європейський суд з прав людини наголосив, що воно встановлено для того, щоб не посилювати невизначеність, в якій перебуває обвинувачений, а також збиток, який неминуче буде завдано його репутації, незважаючи на презумпцію невинуватості («Макфарлейн проти Ірландії» (31333/06) Велика палата Європейського суду (2010) § 155). Крім того, невинувата затримка може негативно позначитися на якості або прийнятності доказів («Мессі проти Сполученого Королівства» (14399/02), Європейський суд (2004) § 27). Гарантія невідкладного розгляду справи служить інтересам правосуддя, а, отже, – інтересам обвинувачених, потерпілих і суспільства в цілому («Сельмуні проти Франції» (25803/94), Велика палата (1999) § 107–118). Порушення ж цієї гарантії характеризується таким правовим принципом – «затримка у відправленні правосуддя дорівнює відмові в правосудді».

Ураховуючи практику ЄСПЛ, положення КПК України, під розумним строком судового розгляду доцільно розуміти найкоротший строк розгляду і вирішення судом кримінального провадження, який достатній для досягнення завдань кримінального провадження і винесення справедливого, законного і обґрунтованого судового рішення.

Критерії для визначення розумності строків передбачені в ч. 3 ст. 28 КПК України, які повністю відповідають практиці ЄСПЛ, що вказує: розумність строку затримки визначається для кожної справи окремо в залежності від обставин. При цьому мають бути враховані такі критерії: 1) складність кримінального провадження, яка визначається з урахуванням кількості підозрюваних, обвинувачуваних та кримінальних правопорушень, щодо яких здійснюється провадження, обсягу та специфіки процесуальних дій, необхідних для здійснення досудового розслідування тощо; 2) поведінка учасників кримінального провадження; 3) спосіб здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень.

З положень ч. 2 ст. 28 КПК України випливає, що суб'єктами, які відповідають за додержання розумних строків у кримінальному провадженні, є: прокурор, слідчий суддя (в частині строків розгляду питань, віднесених до його компетенції) – відносно проведення досудового розслідування у розумні строки; суд – відносно судового провадження.

Отже, саме на суд покладається забезпечення розумних строків судового провадження. Виконання додержання суддями цього обов'язку додатково забезпечується встановленням персональної юридичної відповідальності судді за порушення розумних строків. Це зумовлено закріпленням такої підстави притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, як безпідставне затягування або невжиття суддею заходів щодо розгляду заяви, скарги чи справи протягом строку, встановленого законом, зволікання з виготовленням вмотивованого судового рішення, несвоєчасне надання суддею копії судового рішення для її внесення до Єдиного державного реєстру судових рішень (п. 4 ч. 1 ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

У п. 7 постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 жовтня 2014 року № 11 «Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення» підкреслюється, що судді повинні усвідомлювати особисту відповідальність за розгляд справ у встановлені законом строки, не допускати фактів зволікання, вживати всіх необхідних заходів з метою неухильного дотримання процесуальних строків.

Таким чином, суб'єктом, який зобов'язаний забезпечувати додержання розумних строків у судовому провадженні та особисто відповідає за їх порушення, є суд в особі головуєчого в судовому засіданні. Водночас можливості суду у забезпеченні розумних строків судового розгляду внаслідок неявки учасників судового провадження є обмеженими. Це переконливо засвідчила ситуація, яка склалася у зв'язку із рішенням Київського районного суду м. Полтави від 10.08.2018 про закриття кримінального

провадження по обвинуваченню Г. А. Кернеса та інших осіб у справі № 638/4399/15-к, яке було обґрунтоване передусім порушенням розумних строків судового розгляду внаслідок систематичної неявки прокурора у судові засідання. Широкий суспільний резонанс та бурхлива дискусія у правових наукових та практичних колах, зумовлені цим рішенням, наочно ілюструють той факт, що у чинному кримінальному процесуальному законодавстві суд позбавлений дієвих можливостей перешкодити порушенню розумних строків учасниками судового провадження, зокрема прокурором, внаслідок чого в окремих випадках він змушений вдаватися до застосування аналогії права і аналогії закону, що у сфері кримінального провадження має досить спірний характер.

Наукова (практична) новизна дослідження полягає у тому, що задля виправлення цієї ситуації пропонується передбачити комплексні гарантії додержання розумних строків судового розгляду, що лежать як в організаційній, так і в процесуальній площині. До організаційних можна віднести заходи впливу на учасників судового провадження, чії дії або бездіяльність ведуть до затягування судового розгляду. Так, порушення розумних строків судового провадження має бути передбачено як підстава дисциплінарної відповідальності не лише суддів, а й прокурорів та адвокатів, причому суд повинен невідкладно ініціювати таке провадження перед відповідними дисциплінарними органами у разі встановлення цієї підстави. Крім того, неявка у судове засідання без поважних причин має розглядатися як підстава для заміни прокурора та захисника у кримінальному провадженні, наприклад, у разі ознаки повторності, а не тільки у разі неможливості їхньої участі у провадженні, як це передбачає ст. 324 КПК України. В такому випадку рішення про заміну прокурора має прийматися керівником органу прокуратури на підставі відповідного подання головуючого у судовому засіданні, а обвинуваченому повинна надаватися можливість обрати іншого захисника в порядку, передбаченому ч. 3 ст. 323 КПК України.

Поряд з цим, систематична неявка сторони обвинувачення повинна мати конкретні процесуальні наслідки у вигляді закриття кримінального провадження судом. Задля цього ч.2 ст. 284 КПК України необхідно доповнити відповідною підставою закриття кримінального провадження.

МВС України
Харківський національний університет внутрішніх справ
Консультативна місія Європейського Союзу

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО, ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Тези доповідей
Міжнародної науково-практичної конференції

(м. Харків, 30 листопада 2018 р.)

Харків 2018

УДК [340.12:330.101:342.734](477)
С91

*Друкується за рішенням оргкомітету
відповідно до доручення Харківського національного університету внутрішніх справ
від 11.09.2018 № 134*

Сучасні проблеми правового, економічного та соці-
С91 ального розвитку держави : тези доп. Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Харків, 30 листоп. 2018 р.) / МВС України,
Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Консультація. місія Європей-
ського Союзу. – Харків, 2018. – 362 с.

У збірнику вміщено тези доповідей учасників конференції
за такими напрямками: державний суверенітет України, безпе-
ка та правопорядок; правові та організаційні засади протидії
злочинам правоохоронними органами; економічна безпека
держави та суб'єктів господарювання; гуманітарні аспекти со-
ціального розвитку держави.

УДК [340.12:330.101:342.734](477)

*Матеріали викладено в авторській редакції з незначними коректорськими правками.
Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори.
Електронна копія збірника безоплатно розміщується у відкритому доступі на сайті
Харківського національного університету внутрішніх справ (<http://www.univd.edu.ua>)
у розділі «Видавнича діяльність. Матеріали науково-практичних конференцій, семінарів
тощо»), а також у репозитарії ХНУВС (<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/>).*

© Харківський національний університет
внутрішніх справ, 2018

ДАВИДЕНКО В. В.

Про деякі особливості оперативно-розшукового забезпечення досудового розслідування злочинів проти власності, що вчиняються в громадських місцях..... 115

ДАВИДЮК В. М.

Сучасні підходи до визначення змісту дефініції «сили оперативно-розшукової діяльності підрозділів Національної поліції»..... 117

ДАЛЬ А. Л.

Оперативно-розшукова протидія підрозділами карного розшуку кишеньковим крадіжкам: проблеми та шляхи вирішення..... 119

ДАРАГАН В. В.

Щодо факторів, які впливають на стан оперативної обстановки у сфері державних закупівель..... 122

ДЕМЕДЮК Т. С.

Особливості документування злочинів, учинених з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості..... 124

ДЕРЕВЯГІН О. О., ПОЙМАН П.

Аналіз стану ефективності попередження підрозділами карного розшуку злочинів проти власності 126

ДЕРКАЧ Н. М.

Сучасний стан правового регулювання оперативно-розшукової протидії незаконному обігу зброї..... 128

ЄМЕЦЬ О. М.

Окремі аспекти протидії проституції у США..... 130

ІБРАГІМОВ Р. М.

Окремі напрями протидії етнічній злочинності в Україні 132

ІВАЩЕНКО В. О.

Правові проблеми протидії домашньому насильству уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України..... 133

КАЛИНОВСЬКА Я. О.

Використання конфіденційного співробітництва в процесі оперативно-розшукової протидії організованій злочинності загальнокримінальної спрямованості..... 135

КАПАЦІН І. І.

Інформаційно-аналітичне забезпечення як напрямок підвищення ефективності використання конфідентів в оперативних підрозділах державної прикордонної служби України..... 137

КОРЕНЮК А. А.

Основні форми взаємодії органів пробації з релігійними організаціями у запобіганні рецидивним злочинам неповнолітніх в Україні..... 138

КОРОЛЬ М. О.

Проблемні питання забезпечення недоторканості державного кордону..... 141

КУДІНОВ В. А.

Проблеми впровадження ситуаційних центрів в органах Національної поліції України 143

ЛАПКІН А. В.

Деякі проблеми забезпечення судом розумних строків судового розгляду у кримінальному провадженні 145

ЛИСЕНКО А. М., ЛИСЕНКО І. В.

Фактори, що впливають на стан оперативної обстановки за лінією протидії терористичній діяльності..... 147

Наукове видання

**Сучасні проблеми правового,
економічного та соціального розвитку держави**

Тези доповідей
Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Харків, 30 листопада 2018 р.)

Відповідальні за випуск: *С. О. Ткаченко, П. О. Білоус*

Комп'ютерне верстання: *А. О. Зозуля, С. В. Гончарук*
Редагування списків бібліографічних посилань: *М. В. Цветкова-Верніченко, П. О. Білоус*

Формат 60x84/8. Ум. друк. арк. 42,23. Обл.-вид. арк. 34,36.
Тираж 150 пр. Зам. № 2018-17.

Видавець і виготовлювач –
Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Л. Ландау, 27, м. Харків, 61080.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.